VALKI LÁSZLÓ

Értelmiségi hadjárat egy szövetséges állam ellen

VISSZHANG - XLVII. évfolyam 42. szám, 2003. október 17.

Antal Dániel szemmel láthatóan nagyon megszerette ezt a háborút. Gondolom, jóleső izgalomba hozta az ultramodern fegyverekkel végrehajtott invázió, amelynek során a jobbik fél csapatai győzelmesen törtek előre a sivatagi viharban és úgy elkergették a gonosz zsarnokot, hogy azóta sem találják. Antal helyesen látja, hogy az ilyen háborúk egyedüli célja a demokrácia gyors és hatékony elterjesztése lehet az egész világon.
Nyilván ő sem érti, hogy a Bush-adminisztráció a nagy számú véres diktatúrából miért éppen a világ legolcsóbban kitermelhető olajával és második legnagyobb olajtartalékával rendelkező Irakot választotta ki, amelynek hadserege az elmúlt évtized fegyverembargója eredményeként végletesen meggyengült, és eleve nem lehetett képes komoly ellenállás tanúsítására. Számára is érthetetlen lehet az, hogy a jó oldalon álló erők miért nem Szaúd-Arábiára vetettek szemet, jóllehet annak is sok olaja van, és oly bőkezűen támogatja a közel-keleti terrorizmust, hogy az párját ritkítja. (Igaz, van egy Mekkája is, ahová mostanában nem lenne tanácsos bevonulni.) Antallal együtt én sem értem, hogy a jobbik fél erői miért nem a demokratikus fejlődésben hátul kullogó Szíriát választották ki, amelynek ugyan nincs olaja és valamirevaló hadserege sem, viszont fővárosában minden második utcasarkon terroristaszervezetek székházai találhatók. (Ez utóbbiakat csak az iraki háború után zárták be, nyilván véglegesen.) Bush elnök Iránt is a gonoszok közé sorolta, holott ennek a teokratikus államnak olaja ugyan van, a terrorizmust is támogatja, de megszállása jóval keservesebb aktusnak tűnik, mint Iraké. Vajon miért nem került szóba a harmadik tengelyhatalom, Észak-Korea sem? Amely azt állítja magáról, hogy atomfegyvere van, viszont lakói inkább tömegével éhen halnak, mint hogy akár szürrealista diktatúrájukról, akár milliós, jól felfegyverzett hadseregükről lemondjanak.
Mindezeket a mondatokat persze csak Antal árnyalt megfogalmazásai váltják ki belőlem, hiszen tapasztalt kutatóként jól tudom, hogy az Irak elleni inváziót nem lehet egyedül az olajkincs körül forgó gondolatokra visszavezetni. A háború megindításáról hozott döntésben egészen biztosan szerepet játszott az is, hogy Irakban olyan vegyi és biológiai fegyvereket halmoztak fel, amelyek 45 perces riasztási idővel bármikor be lehetett vetni. Az sem volt a helyzet mérlegelésekor figyelmen kívül hagyható, hogy Bagdad Nigertől urániumot akart vásárolni, mivel ismét hozzá szeretett volna látni nukleáris robbanótöltetek készítéséhez. (Mi több, ennek érdekében még alumíniumcsövek beszerzésétől sem riadt viszsza.) Nem volt közömbös az amerikaiak számára az sem, hogy Szaddám bensőséges baráti kapcsolatokat ápolt Oszama bin Ladennel, meleg szívvel támogatta az al-Kaidát és az öngyilkos palesztin terroristák - rendszerint fedél nélkül maradó - hozzátartozóit. Állítólagos hírszerzői jelentések szerint Szaddám nem csak magának tartogatta tömegpusztító fegyvereit, hanem alig várta azt a pillanatot, hogy megoszthassa azokat a különböző terrorszervezetekkel is.
A nagyobb iraki hadműveletek befejezése óta érkező hírek viszont arról tanúskodnak, hogy az előző bekezdésben említettek állításoknak az ég egy adta világon semmilyen alapjuk nem volt, hiszen még az alumíniumcsövek jogellenes felhasználását sem sikerült bizonyítani, nemhogy a tömegpusztító fegyverek meglétét, a nigeri uránium-importot vagy a terrorszervezetekkel kiépített kapcsolatokat.
Mindezek azonban éppen Antal következtetéseit támasztják alá. Irak megtámadásának egyetlen célja ezek szerint valóban csak az ország felszabadítása és az első demokratikus arab állam megteremtése lehetett. Wolfowitz helyettes védelmi miniszter valóban azt mondotta 1998-ban: "a megoldás kulcsa nem az, hogy amerikai katonák masírozzanak be Bagdadba, hanem hogy az iraki népet segítsük önmaga

felszabadulásában". A jelek szerint azonban később változtatott álláspontján. Magam elé képzelem Wolfowitzot, amint 2001. szeptember 11-én egy válságtanácskozás szünetében, a televízió megrendítő élő adását nézve CIA-elemzőkkel beszélget, és kijelenti, hogy szerinte Irak áll a terrortámadás mögött. Antal írását olvasva érteni vélem, hogy a legmagasabb rangú neokonzervatív személyiség lelki szemei előtt már a megvalósult iraki demokrácia képe lebegett.
Antalnak teljesen igaza van más kérdésekben is. Az iraki háború idején világszerte ismertté vált neokonzervatív folyóiratból, a Weekly Standardből valóban nem idéztem Gerecht Szabadítsuk fel Irakot! című, a Clinton-éra Amerikájában osztatlan lelkesedést kiváltó cikkét, csak arról tettem említést, hogy ugyanennek a folyóiratnak a címlapján alig három héttel szeptember 11-e után WANTED felírással máris egymás mellé helyezték Oszama bin Laden és Szaddám Huszein fényképét.
Antal fejtegetéseiben csupán néhány apró hibát vélek felfedezni. Mindenekelőtt azt, hogy tekintete átsiklott az általam meggondolatlanul használt dokumentum kifejezés felett. Így aztán azt sem észlelte, hogy írásomban kizárólag dokumentumokat (például egy, a washingtoni védelmi minisztériumban készült tervezetet, neves neokonzervatív személyiségek Clintonnak, majd Bush-nak címzett nyílt leveleit, a Nemzetbiztonsági Tanács jegyzőkönyveit stb.) idéztem, és nem publicisztikai remekléseket. A Korridor-csoportban ezekben a hetekben Gombár Csaba vezetésével folyó kutatások során elég sok anyag került a kezembe. Nekem is feltűnt, hogy a neokonzervatívok - amint Antal helyesen megállapítja - 1992 és 2002 januárja között "Irakkal kapcsolatban másról sem beszéltek, mint a rendszerváltásról". Csak az volt a furcsa számomra, hogy erről a bizonyos rendszerváltásról sohasem a hivatalos vagy félhivatalos dokumentumokban vagy a Nemzetbiztonsági Tanács üléseinek jegyzőkönyveiben esett szó, hanem csupán a politikai retorikában, illetve publicisztikában. Annál több magas szintű kinyilatkoztatást lehetett hallani aztán Irak felszabadításáról a háborút megelőző hónapokban. Előfordulhatott persze, hogy nem írtam mindig bele azt a bizonyos szintagmát (angolul) a honlapok keresőjébe. Írásom fő mondanivalója azonban nem ez volt, hanem valami más, amit Antal is jól értett, csak nem tudott vele mit kezdeni.
Antal "kifejezetten károsnak" nevezi "szövetségesünk, az Egyesült Államok külpolitikája ellen folytatott, megalapozatlan értelmiségi hadjáratot." Sajnos Antal nem mondja meg, hogy miért "kifejezetten káros" egy ilyen hadjárat. Az sem derül ki írásából, hogy egyáltalán "hadjárat" folyik-e az amúgy ártatlan Amerika ellen. Antal nem tesz különbséget értelmiségi és értelmiségi között sem, jóllehet egyikük (Konrád György) elismerően szól a mostani amerikai külpolitikáról, másikuk (Eörsi István) pedig nem. Az meg végképp nem derül ki Antal írásából, hogy kik is a mi szövetségeseink. Az Egyesült Államok természetesen az, hiszen alapító tagja a NATO-nak. De mi lett időközben Németországgal vagy Franciaországgal? Amikor az iraki háború ügyében nemet mondtak Washingtonnak, akkor velünk is szakítottak volna? Amióta a török parlament sok pénzért sem engedte meg, hogy az amerikai haderők az ország területéről induljanak hadba Irak ellen, Törökország is megszűnt volna szövetségesünk lenni?
Mindig aggodalmat kelt bennem az, ha egyesek (már megint) az értelmiségiek ármányától féltik egy katonai szövetség legnagyobb hatalmát. Szüksége van ilyen védelemre az Egyesült Államoknak? Aligha. A mostani adminisztráció feltehetően meg tudja védeni magát, így egy normális, azaz demokratikus viszonyok között élő értelmiségi azt írhatja az ÉS-ben, ami éppen az eszébe jut, és nem kell azzal törődnie, hogy írása mennyire kavarja fel az amerikai közélet állóvizét és mennyire árt szövetségesi viszonyunknak. Egyébként sem tudom, hogy mi árt jobban ennek a viszonynak. Az, ha a Bush-adminisztráció ENSZ-felhatalmazás, valamint a Blix- és az el Baradei-jelentések gondos tanulmányozása nélkül indít háborút egy másik állam ellen, vagy ha egy magyar értelmiségi ezért elmarasztalja. Az értelmiséggel szemben egyébként többnyire előző legnagyobb szövetségesünk szorult védelemre. Körültekintő módon meg is védték, akik akkor féltették.
Antal - Konrádra hivatkozva - attól tart, hogy "Szaddám rezsimjének megbuktatása kapcsán a világ demokráciái összevesznek". Szerinte "ennél katasztrofálisabb dolog aligha történhetne". Sajnálom, hogy csalódást kell okoznom Antalnak: a baj megtörtént. Nevezettek most éppen a lassú kibékülés állapotában vannak. Antal egyébiránt azért óv a perpatvartól, mert "a világ ma számos, csak globális szinten megoldható problémával küzd", a globális felmelegedéssel és egyebekkel. Antal szerint ezekre a problémákra csak a neokonoknak van konstruktív válaszuk, és nem az európaiaknak. A Weekly Standarden

nevelkedett Antal ezek szerint nem olvasott még arról, hogy az Egyesült Államok elutasította a globális felmelegedés csökkentésére irányuló kiotói jegyzőkönyvhöz, a biodiverzitás megőrzéséről szóló egyezményhez, a taposóaknák betiltását kimondó konvencióhoz, a nukleáris kísérletek átfogó tilalmáról szóló szerződéshez és a Nemzetközi Büntetőbíróság statútumához való csatlakozást, továbbá felmondta az Oroszországgal érvényben levő ABM-szerződést. Ami pedig a fejlődő világnak nyújtott támogatást illeti, Antal azt sem tudja, hogy az európaiak GDP-jük nagyságához viszonyítva közel háromszor annyit költenek erre a célra, mint az amerikaiak.
Antal végül Clintont bírálja a boszniai háború idején folytatott, szerinte "passzív, halogató" politikájáért. Emlékeztetnem kell Antalt arra, hogy az amerikaiak 1994-ben és '95-ben éppen Clinton utasítására léptek fel fegyveres erővel - történetesen NATO-szövetségeseikkel együtt - a boszniai szerbek ellen. Clinton külpolitikáját nyilván sok mindenért lehet bírálni, de a kendőzetlen önérdek érvényesítéséért az akkori Irakban avagy Szomáliában, Haitiben, Boszniában és Koszovóban bizonyára nem.
Antal szerint "a globalizált világban a demokratikus nemzetállamok csak akkor lesznek biztonságban, ha az egész Földön demokráciák lesznek". Mit mondjak, a "nemzetállamok" seregei nehéz idők elé néznek. Örök pesszimistaként annak idején én már a szocializmus erőinek világméretű győzelmében sem bíztam.

Valki László